

بوستان فضیلت

تألیف: حمید خلیلیان

ناسه: خلیلیان، حمید ۱۳۵۱.
 و نام پدیدآور: بوستان فضیلت تألیف حمید خلیلیان (برای مجموعه تاریخی، فرهنگی تخت فولاد اصفهان، شهرداری اصفهان.
 تصامیم نشر: اصفهان: سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان، ۱۳۸۹.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۳۲-۰۳۶-۱
 تصامیم ظاهری: ۴۱۶ ص: مصور
 بیت فهرست نویسی: فیفا
 شت: عنوان دیگر: بوستان فضیلت: مشاهیر مدفون در تکیه آیت الله میرزا ابوالحسن طباطبائی بروجردی
 اشت: کتابنامه
 عنوان دیگر: بوستان فضیلت: مشاهیر مدفون در تکیه آیت الله میرزا ابوالحسن بروجردی
 سوع: مجتهدین و علما - ایران -- اصفهان -- سرگذشتنامه
 سوع: مشاهیر ایران -- اصفهان -- سرگذشتنامه
 سوع: اصفهان -- سرگذشت
 سوع: اصفهان -- ارامگاهها
 ناسه افزوده: مجموعه فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان
 ناسه افزوده: مجموعه فرهنگی تفریحی تخت فولاد (اصفهان)
 ناسه افزوده: شهرداری اصفهان
 ه بندی کنگره: ۱۳۸۹ / ۷۹ / ۲۰۷۲ DSR
 ه بندی دیویی: ۹۵۵/۹۳۲۲
 ماره کتابشناسی ملی: ۱۶۷۹۶۲

تاریخی، فرهنگی، مذهبی

تخت فولاد

بوستان فضیلت

تألیف: حمید خلیلیان

یر نظر: دکتر اصغر منتظرالقائم

- سازمان تفریحی شهرداری اصفهان: ناشر ☐ نویب چاپ: اول / مولف ☐
- علیرضا لطفی: ویراستار ☐ تاریخ چاپ: زمستان ۱۳۹۰ ☐
- ۱۰۰۰ نسخه: شمارگان ☐ عکاس: مهدی ☐
- کانون پژوهش: صفحه آرای ☐ حروفچینی: کانون پژوهش ☐
- رضوی: چاپخانه ☐ مجری تولید: کتابسرای سلام ☐
- بویا: لیتوگرافی ☐ صحافی: نوید ☐
- شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۳۲-۰۳۶-۱
- بها: ۴۷۰۰ تومان

فهرست مطالب

۱۵	 مقدمه
۱۹	 فصل اول: تکیه میرزا ابوالحسن بروجردی
۲۱	 تأسیس
۲۱	 سرفنی تکیه از نگاه علامه جلال‌الدین همایی
۲۵	 وضعت قبور
۲۵	 معماری
۲۷	 جبر و بیدار شدن قبر
۲۸	 نقوش
۲۹	 ماده تاریخ
۴۳	 فصل دوم: علما و دانشمندان
۴۵	 میرزا ابوالحسن بروجردی
۴۶	 خاندان
۴۷	 فرزندان
۴۷	 تحصیلات
۴۸	 تدریس
۴۹	 اجازه آیت‌الله میرزا ابوالحسن بروجردی به سید محمد باقر نوری
۵۱	 میرزا ابوالحسن بروجردی از نگاه دیگران
۵۲	 فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی
۵۱	 وفات و مدفن
۵۴	 فرزندان و خاندان
۵۵	 سید محمد بروجردی
۵۶	 شیخ محمد ابراهیم کلباسی
۵۷	 اجازه آیت‌الله میرزا ابوالحسن بروجردی به شیخ محمد ابراهیم کلباسی
۶۰	 شیخ عبدالعلی قدس نجفی

۶۱		محمدحسن ریاضیات
۶۲		شیخ احمد مجتهد بیدآبادی
۶۳		خاندان علمی
۶۶		کرامتی از آیت‌الله حسین آبادی
۶۶		خاطره‌ای از استاد
۶۷		فرزندان میرزا محمدجواد حسین آبادی
۶۷		دوران تحصیل آیت‌الله شیخ احمد بیدآبادی
۶۹		تالیفات
۷۱		تالیفات
۷۲		شیخ احمد مجتهد بیدآبادی از نگاه دیگران
۷۳		احوال معنوی و فضایل اخلاقی
۷۴		ارتباط (امام زمان) (ع)
۷۴		فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی
۷۶		وفات
۷۷		شعر شاعران در وفات وی
۷۸		فرزندان
۷۹		اجازه‌ی علامه صاحب روضات آیت‌الله شیخ احمد بیدآبادی
۸۴		اجازه‌ی علامه میرزا محمدهاشم چهارسوقی شیخ احمد مجتهد
۸۸		سید صدرالدین هاطلی کوپایی
۸۹		تحصیلات و اساتید
۹۱		حوزه‌ی تدریس
۹۲		شیوه‌ی تدریس
۹۲		شاگردان
۱۰۰		ارتباط حاج آقا صدر با مرحوم حضرت امام خمینی (ره)
۱۰۱		احوال معنوی و فضایل اخلاقی
۱۰۳		در محضر درس نهج‌البلاغه آیت‌الله حاج میرزا علی آقا شیرازی
۱۰۴		آیت‌الله حاج سید صدرالدین کوپایی از نگاه دیگران
۱۰۵		آثار و تالیفات
۱۰۷		وفات
۱۰۸		خبر فوت آن مرحوم در روزنامه چهلستون

۱۰۹	شعر شاعران در فوت حاج آقا صدر
۱۱۳	میرزا ابوالقاسم زفره‌ای
۱۱۴	خاندان
۱۱۵	تالیفات
۱۱۵	تدریس
۱۱۶	شاگردان
۱۱۸	وفات
۱۱۹	شیخ علی مدرّس یزدی
۱۱۹	تدریس
۱۲۰	شیخ تدریس استاد به روایت شاگردان
۱۲۲	شاگردان
۱۲۵	احوال معنوی و فضایل اخلاقی
۱۲۷	فعالیت‌های اجتماعی
۱۲۷	وفات
۱۲۷	ماده تاریخ وفات
۱۲۸	خاندان
۱۳۰	میرزا محمدباقر امامی
۱۳۱	تحصیل علوم دینی
۱۳۲	آثار
۱۳۲	وفات
۱۳۴	ملا محمدحسن ادهم
۱۳۷	ملا احمد بیدآبادی
۱۳۸	تحصیلات
۱۳۹	کتابخانه
۱۴۰	منبر و موعظه
۱۴۴	آثار و تالیفات
۱۴۵	وفات
۱۴۸	ملا محمد همای
۱۴۸	تحصیلات
۱۴۹	دوران خدمتگزاری

۱۵۰	شاگردان
۱۵۱	وفات
۱۵۱	فرزندان
۱۵۳	میرزا علی اصغر شریف
۱۵۴	اساتید
۱۵۵	فعالیت‌های علمی، آموزشی و دینی
۱۵۵	تدریس
۱۵۷	شاگردان
۱۵۸	مسجد میر
۱۵۸	دوستان و معاشران
۱۵۸	اوصاف شخصی و فضایل اخلاقی
۱۵۹	خاندان و فرزندان
۱۵۹	وفات و مدفن
۱۶۱	سید احمد مقدّس
۱۶۱	خاندان
۱۶۲	اساتید
۱۶۳	شاگردان
۱۶۳	استاد از نگاه شاگردان
۱۶۴	وفات
۱۶۶	سید علی مقدّس
۱۶۸	سید نورالدین مقدّس
۱۷۰	حاج میرزا عباسعلی سهیلیان شمس‌آبادی
۱۷۰	تحصیلات
۱۷۲	تدریس
۱۷۲	صفات اخلاقی
۱۷۳	شیخ عباسعلی سهیلیان از نگاه دیگران
۱۷۴	تألیفات
۱۷۷	سه حکایت
۱۷۸	وفات
۱۷۸	شعر شاعران در وفات فایض اصفهانی

۱۸۲		آخوند ملا محمدکاظم مروج بیدآبادی
۱۸۲		اوصاف
۱۸۴		تألیفات
۱۸۶		وفات
۱۸۷		میرزا علی قمشه‌ای شمس‌آبادی
۱۸۸		وفات
۱۸۹		میرزا علی بروجردی
۱۸۹		خانندان
۱۸۹		تحصیلات
۱۹۰		اوصاف
۱۹۰		وفات
۱۹۲		میرزا محمدحسین تفضل‌روجردی
۱۹۲		اساتید
۱۹۲		امامت جماعت
۱۹۳		تألیفات
۱۹۴		وفات
۱۹۵		آقا سید محمدرضا داماد
۱۹۷		میرزا محمدرضا الهی
۱۹۹		بانو ربابه الهی
۱۹۹		تحصیلات
۱۹۹		تألیفات
۲۰۰		وفات
۲۰۲		آخوند ملا محمدحسین مظاهری
۲۰۳		خانندان
۲۰۳		مهاجرت به اصفهان
۲۰۳		تحصیلات
۲۰۴		امامت جماعت
۲۰۴		احوال معنوی پدر از زبان فرزندش
۲۰۶		وفات
۲۰۷		فرزندان

۲۱۱		شیخ اسدالله فاضل بیدآبادی
۲۱۱		تحصیلات
۲۱۲		وفات
۲۱۴		شیخ ابوتراب زاهدی
۲۱۴		خاندان
۲۱۴		وفات
۲۱۶		سید محمدعلی فصیح‌الواعظین
۲۱۸		شیخ سیدحسین مشکوة
۲۱۹		فعالیت فرهنگی
۲۱۹		اوصاف
۲۲۰		مدیریت
۲۲۱		شاگردان
۲۲۲		وفات
۲۲۳		ملا احمد مشکوة و فرهای
۲۲۴		اوصاف
۲۲۴		وفات
۲۲۶		سید محمدحسین موسوی بیدآبادی
۲۲۷		خاندان
۲۲۷		اساتید
۲۲۷		تألیفات
۲۲۸		اوصاف
۲۲۹		وفات
۲۳۰		آقا سید علی موسوی
۲۳۲		سید مصطفی سیادت موسوی
۲۳۴		سید محمد صمصام
۲۳۴		خاندان
۲۳۵		تولد و تحصیلات
۲۳۶		اوصاف
۲۳۷		استجابت دعا
۲۳۷		عبادت و بندگی

۲۳۹	توجه مردم به صمصام
۲۴۱	موضع‌گیری در مقابل دولت پهلوی
۲۴۲	وفات
۲۴۳	شعر شاعران در فوت صمصام
۲۵۵	سید محمدباقر عمادالواعظین
۲۵۸	شیخ محمدتقی نجفی شهرضایی
۲۵۸	شاگردان
۲۶۰	سید محمد علوی
۲۶۱	خانواده
۲۶۱	تحصیلات
۲۶۲	سید محمد مجاهد
۲۶۲	بازگشت به ایران
۲۶۳	فعالیت‌های علمی
۲۶۳	وفات
۲۶۳	شعری در فوت وی
۲۶۵	سید هاشم سادات موسوی (خادمی)
۲۶۵	تحصیلات
۲۶۵	وفات
۲۶۷	سید محمدجعفر محقق موسوی
۲۶۷	اساتید
۲۶۸	وفات
۲۶۹	عبدالجواد شیخ الاسلامی سیرواری
۲۷۱	شیخ یوسف نجفی
۲۷۱	میر سید حسن امام جمعه
۲۷۵	میرزا مهدی مظمن
۲۷۵	وفات
۲۷۷	شیخ محمدحسین حکیم مهاجر زفرهای
۲۷۹	سید محمد رضا امامی
۲۸۰	سید علی حسینی
۲۸۰	مردی آهتین در عبادت

۲۷۹	مردی از قیامت خبر آورد که چه چیز ارزش دارد
۲۸۱	وفات
۲۸۲	سید محمدجواد روضه خوان
۲۸۴	لطف الله سینایی
۲۸۵	اوصاف
۲۸۶	وفات
۲۸۹	عباس اشتها ریها
۲۹۰	میرزا عباس تناکوزاده
۲۹۱	فصل سید محمد عثمان
۲۹۳	سید حسن بشارت
۲۹۳	خاندا
۲۹۶	بشارت حضور
۲۹۶	وفات
۲۹۸	حسن سالک اصفهانی
۳۰۰	محمد حسن منائی
۳۰۰	دوران خدمت
۳۰۱	جلسات تفسیر قرآن
۳۰۱	اوصاف
۳۰۱	شعر و شاعری
۳۰۲	وفات
۳۰۴	محمد حسن ساکت اصفهانی
۳۰۸	میرزا عبدالله تابش
۳۱۱	مناجات با قاضی الحاجات
۳۲۱	علی محمد کاویان جهرمی
۳۲۴	عباس علی بهرامیان
۳۲۶	وفات
۳۲۸	سید مهدی مکینیان
۳۲۸	روزنامه مکین
۳۳۰	شعر و شاعری

وفات	۳۳۳
فصل چهارم: هنرمندان	
میرزا عباس ذوالفقون	۳۳۵
فعالیت‌های هنری و آثار	۳۳۷
وفات	۳۳۸
سید هاشم نقاش رشتیان	۳۴۰
خانندان	۳۴۱
تحصیل هنر	۳۴۱
اوصاف	۳۴۱
آثار هنری	۳۴۲
فرزندان	۳۴۳
وفات	۳۴۳
میرزا محمدعلی صبح‌زین دینی	۳۴۴
غلامعلی ماهرالنقش	۳۴۶
تحصیل علم و هنر معماری	۳۴۷
آثار	۳۴۷
وفات	۳۴۷
حسن ماهرالنقش	۳۴۸
غلامحسین جلالی	۳۴۹
فصل پنجم: دیگر بزرگان و معاریف مدفون در تکیه	
میرزا محمدتقی ادیب خراسانی	۳۵۱
تحصیلات	۳۵۳
فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی	۳۵۳
روزنامه‌ی صبح‌امید	۳۵۴
مدیریت مدارس	۳۵۵
وفات	۳۵۶
سید کمال‌الدین بروجردی	۳۵۷
سید حسین مرنندی	۳۵۹

۳۶۱		خانندان
۳۶۱		کراماتی از حاجی کرباسی
۳۶۳		تحصیلات و دوران خدمت
۳۶۵		شعر و شاعری
۳۶۷		وفات عکس شماره ۱۰۲
۳۶۸		سید علی لقمانیان
۳۶۸		وفات
۳۶۹		میرزا محمد طیب خراسانی
۳۷۰		سید محمد حسین میر
۳۷۲		سید فتح‌الدین موسوی فریدنی
۳۷۴		سید محمد اعدای رهانی
۳۷۶		میرزا اسدالله اله دوست
۳۷۷		اوصاف
۳۷۷		امر به معروف و نهی منکر
۳۷۷		کارآفرینی
۳۷۸		اهمیت عبادت
۳۷۸		برخورد با مردم
۳۷۸		وفات
۳۸۱		فصل ششم: بزرگان گمنام
۳۸۷		فهرست‌ها
۳۸۹		فهرست اعلام
۴۰۷		فهرست کتب
۴۰۹		فهرست منابع و مآخذ
۴۱۱		فهرست خطی
۴۱۲		فهرست مقالات
۴۱۳		فهرست مصاحبه‌ها

مقدمه

سرزمین مقدّس تخت فولاد را باید منظومه‌ای دیدنی از مفاخر ارجمند این دیار هنرمندی و دانش در بیان قداست این سرزمین این سخن کفایت می‌کند که آن را پس از قبرستان وادع السلام نجف از متبرک‌ترین و شریف‌ترین مقابر و گورستانهای شیعه می‌دانند و آن را وادی السلام ثانی می‌خوانند.

این مزار یادآور ادوار تاریخی فرهنگ اسلامی و ایرانی است و به یقین می‌توان یکی از دلایل برگزیده شدن اصحاب را به عنوان پایتخت فرهنگی جهان اسلام وجود مزار بزرگان و هنرمندان و ساعران و... در شهر اصفهان و این خاک تابناک دانست.

بدیهی است ارزش هر جامعه بیشتر به شخصیت‌های انسان‌های والای آن و خدماتی است که به اجتماع نموده‌اند. آنان که سرده را به سوی خدا دعوت می‌کنند، و با اختراع، اکتشاف، ابداع و ابتکارهای خود بارها از دوش خلق برمی‌دارند، آنها که یار و همراه بندگان خدایند، نه بار خاطر آنان، الهامی با تلاش و زحمات شبانه‌روزی خود آثاری آفریده‌اند که راهگشای علم و هنر و فلسفه برای آیندگان است و افتخار هر ملت و مملکت به مردان و زنان فرهنگی و عالم و علما و هنرمند و تلاشگر آن است. آنانکه با علم و عرفان، هنر، شعر، خط، نقاشی و آثار مکتوبشان جاودانه مانده‌اند. مزارشان سمبلی برای نسل‌های آینده می‌باشد تا یادشان را گرامی دارند و به زیارت تربت‌شان بروند و در برابر روح با عظمت‌شان

تحسین فرود آورند.

به بیان دیگر قبرستان‌ها موزه‌هایی هستند که سازندگان تاریخ و بازیگران آن را، در خود جای داده‌اند و تفرجگاهی برای ساعتی تأمل و اندیشه‌اند، سنگینی بار و غم‌های غصه و غم را از دوش آدمی برمی‌دارند و با زدودن غبار افسردگی، نشاط سازند. برای ادامه‌ی یک زندگی هدفمند به او عطا می‌کنند.

مجموعه‌ی تاریخی، فرهنگی و مذهبی تخت فولاد در راستای گردآوری شرح حال و آرزوهای بزرگان مدفون در تکیه‌ی بروجردی، به بهسازی، مرمت و احیای این تکیه پرداخته است. این امید که ان شاء الله موجب شادی روح این بزرگان نیز باشد.

در این کتاب علاوه بر شرحی پیرامون سابقه‌ی تکیه، معماری و جنبه‌های هنری و تزئینی تکیه به شرح احوال فقیهان، هنرمندان، دانشمندان و معاریف مدفون در این تکیه و در پنج فصل تدوین گردید. است. فصل اول به وجه تسمیه، موقعیت تاریخی و جغرافیایی، معماری و دیگر شاخص موجود در تکیه اشاره دارد. فصل‌های دیگر شامل شرح بزرگان مدفون در تکیه می‌باشد که عبارت است از: فصل دوم علما و دانشمندان، فصل سوم شامل هنرمندان و فصل پنجم دیگر بزرگان شامل رجال سیاسی و روزنامه‌نگاران و طبیبان قدیم و جدید و خیرین را شامل می‌شود. در فصل ششم نام بزرگانی که در این تکیه مدفون‌اند ولی از شرح احوال آنها اطلاعی بدست نیامد و در پایان فهرست اعلام، طب و منابع و مآخذ اشاره شده است.

شایسته است از عزیزانی که در تألیف و نشر این کتاب نویسنده را یاری نمودند بویژه جناب آقای دکتر اصغر منتظرالقائم که سالهای سال است راهنمایی‌های دلسوزانه و اشتیاق‌برانگیز ایشان پیش روی بنده بوده و نیز مساعدت‌های علمی و معنوی دوستان ارجمند و محقق آقایان رحیم قاسمی و غلامرضا نصرالهی و

سیداحمد عقیلی و مدیر محترم مجموعه فرهنگی تخت فولاد جناب آقای مهندس حسین حمیدی اصفهانی تشکر و قدردانی گردد و همچنین از آقای علیرضا لطفی ویراستار این اثر و نیز سرکار خانم‌ها مریم زینلی و زهرا ترکی و آقایان مهدی بابایی و بابک شمس‌اللهی که در تهیه عکس‌های تکیه و بسنگ قبور همراهی کرده‌اند و تمام کسانی که به نوعی نگارنده را یاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌گردد و توفیقات بیشتر آنان را از درگاه حضرت احدیت خواستارم.

از خوانندگان گرامی انتظار می‌رود نگارنده را از کاستی‌های آن آگاه فرمایند.

والسلام

حمید خلیلیان

۱۳۸۵/۱۱/۲۲ ه. ش.